

Motion till riksdagen 2007/08:K394

av **Gunnar Andrén (fp)**

Nyval i kommuner och landsting

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om att Grundlagsutredningen (Ju 2004:11, direktiv 2004:96) ska ges tilläggsdirektiv att – i så god tid att riksdagen kan träffa beslut före de allmänna valen 2010 i den mån det handlar om lagändringar av sådant slag att sammanfallande riksdagsbeslut med allmänt riksdagsval emellan krävs – kunna lägga fram förslag till lag som möjliggör nyval i kommuner, landsting och regioner.

Motivering

Medan regeringsformen medger att riksdagen upplöses för nyval – endera på initiativ av regeringen (RF 3 kap. 4 §) eller då talmannen fyra gånger efter vartannat misslyckats att föreslå ny regeringschef (RF 6 kap. 3 §) – saknas motsvarande möjlighet i kommuner eller landsting.

Så har det inte alltid varit, låt vara att politiska kriser ej heller tidigare kunnat medge nyval.

Dock har möjlighet förelegat att hålla extra kommunala val i samband med att större ändringar i den kommunala indelningen genomförts. Bestämmelsen togs emellertid bort då riksdagen beslöt om 1979 års indelningslag. Orsaken var att större indelningsändringar förmodades inte skulle förekomma i framtiden.

Med bildandet av regioner och andra kommunala förändringar har denna förutsägelse inte infriats. Vi kan med all sannolikhet även i framtiden se fram mot nya organisatoriska förändringar.

På kommunal nivå finns alltså inte längre någon möjlighet, inte ens vid indelningsändringar, att tillgripa extra val, i praktiken att låta väljarna avgöra kommunala styres- eller om man så vill maktförhållanden.

Fel! Okänt namn på

Enligt 4 kap. 10 a § 1 kommunallagen (1991:900) kan kommun- eller landstingsfullmäktige däremot återkalla uppdragen för samtliga förtroendevalda i en nämnd när den politiska majoriteten i nämnden inte längre är densamma som i fullmäktige.

Det förefaller en smula inkonsekvent: En majoritet i fullmäktige, kanske till och med en tillfällig sådan, kan vidtaga mycket drastiska åtgärder i fråga om styret av kommunen, däremot har väljarna ingen möjlighet att vid sidan av de ordinarie valen påverka fullmäktiges sammansättning även vid mycket dramatiska maktförskjutningar.

Frågan om kommunala extra val behandlades av Demokratiutredningen (SOU 2000:1). Utredningen fann att extra val skulle kunna vara ett sätt att vitalisera den kommunala demokratin.

Också Kommundemokratikommittén föreslog i sitt betänkande Ändrad indelning? (SOU 2002:33) att regeringen i samband med ett beslut om ändring av indelningen i kommuner och landsting också skall ha möjlighet att under vissa förutsättningar besluta om extra val.

Dåvarande ministären Persson (s) följde ingen av utredningarnas förslag och underlät att låta riksdagen ta ställning till kommittéernas förslag. Däremot uttalade konstitutionsutskottet (bet. 2003/04:KU3, rskr. 2003/04:33 och 34) att regeringen bör låta utreda frågan om kommunala extra val.

I 2004 års direktiv till Grundlagsutredningen uttalade ministären Persson (s) att kommittén, i samband med att den ser över valsystemet i stort, på nytt överväger frågan om kommunala extra val. Kommittén borde, sade regeringen explicit, ”vid sina överväganden beakta att parlamentarismens principer inte tillämpas i kommuner och landsting”. Därmed avvisade i praktiken regeringen konstitutionsutskottets uttalande.

Ty med synsättet enligt ovan hur den parlamentariska demokratin skall fungera i kommuner och landsting, ett synsätt som ingalunda är oomstritt eller framsprunget ur något statsvetenskapligt naturrättsligt betraktelsesätt, är det naturligt att avvisa kommunala nyval men behålla möjligheten på riksdagsnivån.

Om man däremot hyser åsikten att också parlamentarismens principer bör tillämpas i kommuner, landsting och regioner – även om formerna vad gäller beslutsfattandet sker på annat sätt än genom att en regering finns också i kommuner, landsting och regioner – blir det naturligt att öppna för denna möjlighet. När väljarna går till val också för att välja företrädare i kommuner, landsting och regioner, är det för dem naturligt att på samma sätt som i fråga om regeringens maktutövning ta ställning till hur en majoritet av partier – eller ibland bara ett parti – har skött sig. Från väljarperspektivet ter sig därmed det ovannämnda betraktelsesättet som främmande.

Riksdagen bör därför som sin mening ge tillkänna att 2004 års grundlagsutredning av regeringen bör få tilläggsdirektiv i fråga om möjligheten att besluta om kommunala nyval, med upphävande av formuleringen om att parlamentarismens principer inte skall tillämpas i kommuner och landsting, en formulering som utgör grunden för att avvisa kommunala nyval. Grundlagsutredningen bör med förtur behandla just frågan om kommunala nyval, även så i landsting och regioner, så att beslut om att möjliggöra kommunala

Fel! Okänt namn på

nyval från den 1 januari 2011 kan träffas i god tid före de allmänna valen den 19 september 2010.

Grundlagsutredningen skall, framgår det av direktiven från 2008, vara klar med sina överväganden den 31 december 2008, varför tidsnöd ej föreligger för detta riksdagsinitiativ. I den mån utredningen skulle behöva mer tid, bör regeringen besluta att frågan om kommunala nyval behandlas med förtur.

Det finns emellertid fler och skilda anledningar att föranstalta och möjliggöra kommunala nyval. Möjlighet att anordna kommunala nyval bör emellertid vara omgärdad av betydande restriktioner för att förebygga missbruk. Ett krav bör vara att en förändrad majoritet i fullmäktige föreligger i förhållande till det val som träffats av väljarna vid ordinarie valtillfälle.

En minoritet bör därför normalt inte kunna framtvinga kommunalt nyval. För att upplösa kommun-, landstings- eller regionfullmäktige bör det krävas att en majoritet är för detta – vilket också indikerar att det normalt finns en annan majoritet än den styrande som är beredd att överta ledningen i kommunen eller regionen därest den får medborgarnas förtroende i ett nytt allmänt val.

Sett från medborgarperspektivet måste det te sig rimligt att de valda, då de inte längre förmår styra kommunen till följd av oförutsedda händelser som väljarna inte haft möjlighet att värdera vid tidpunkten för föregående val, får möjlighet att påverka fullmäktiges parlamentariska sammansättning då denna genomgått för kommunen, landstinget eller regionen avgörande förändringar i partipolitiskt avseende.

Nytt val till kommunfullmäktige, landsting eller region bör ej få ske inom sex månader efter allmänt val och inte heller senare än ett år före nästa ordinarie val. Mer än ett extra val skall inte få förekomma inom en normal fyraårig mandatperiod.

Det skall också ankomma på kommunen, landstinget eller regionen som utlyser extra val att dels bekosta den valadministration som belastar Valmyndigheten och som ej bör bekostas av andra skattebetalare, dels föreskrivas att extra partistöd – vare sig fast eller mandatbaserat – ej skall utgå till följd av extraval i kommuner, landsting eller regioner, allt detta som restriktioner mot att endast till följd av mycket svåra politiska kriser utlösa extra val.

Stockholm den 28 september 2007

Gunnar Andrén (fp)